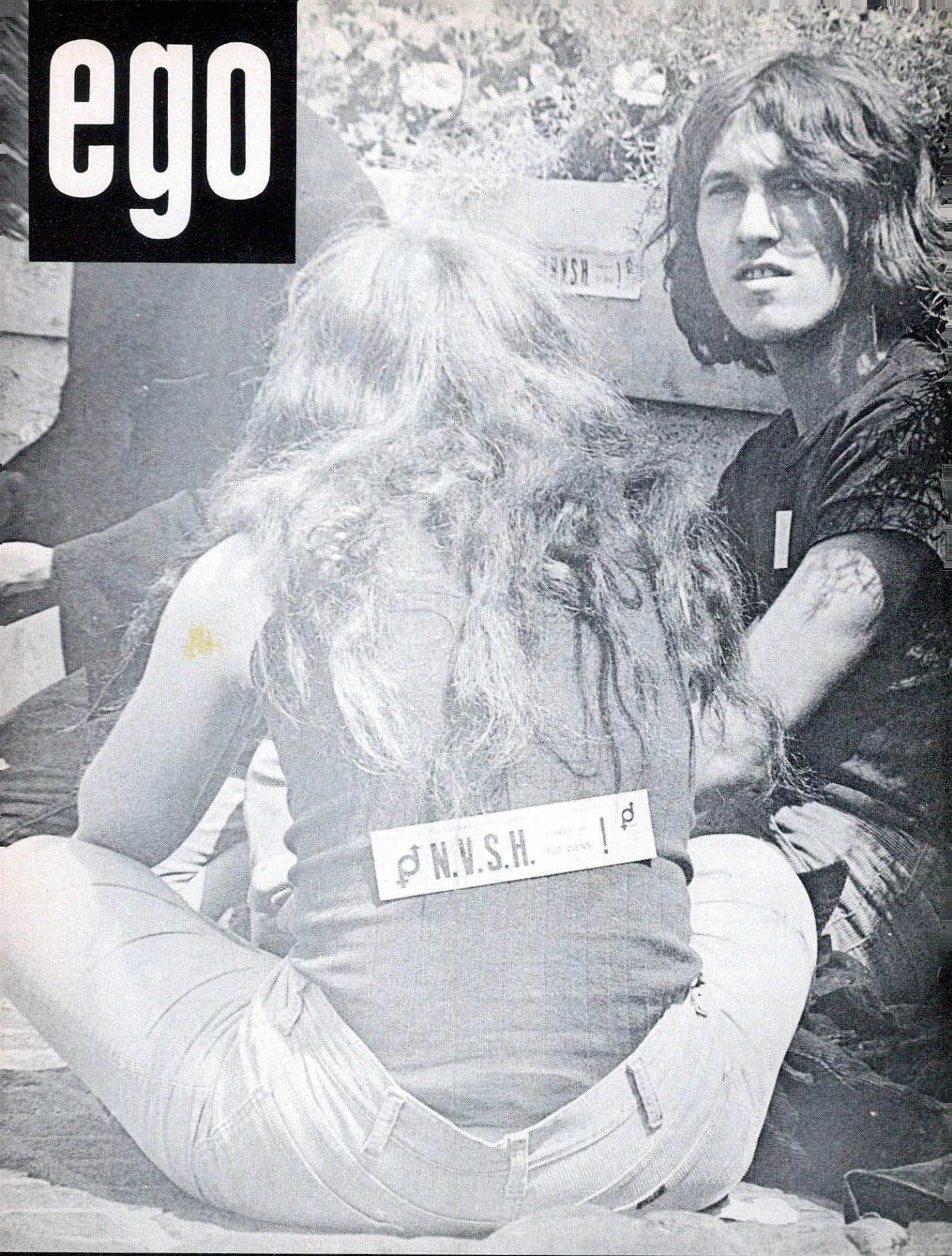

ego

DEZE MAAND

Wim Jesse: **Het „systeem - Priem”**. Pag. 9

H. Lips: **Katholieken en Humanisten nu**. Pag. 4 en 5

Gerard van den Heuvel: **The Band**. Pag. 3

Dienstplicht

Het wemelt op dit ogenblik van kwesties rond de militaire dienstplicht. We mogen herinneren aan het verzet van een aantal jonge artsen tegen een huns inziens onaanvaardbare tegenstelling tussen hun beroepseed en de officierseed, er is ook los daarvan een groeiend verzet tegen de militaire dienstplicht, getuige de groei van het aantal mensen dat een beroep doet op de wet gewetensbezwaarden. Ook ten aanzien van die wet zelf worden trouwens steeds meer vragen gesteld. Is de mogelijkheid van „gewetensbezwaren” niet te eng in de wet gesteld en wat zijn eigenlijk de pretenties van een „gewetensonderzoek” door derden, is het redelijk en rechtvaardig om gewetensbezwaarden zoveel maanden langer te laten „dienen” dan dienstplichtigen? Er zijn ook politici, en anderen, die zich afvragen of de militaire dienstplicht überhaupt nog wel zin heeft en of het niet beter is om zo spoedig mogelijk tot een volledig vrijwilligersleger te komen. En dan is er ook nog de gedachte van de alternatieve dienstplicht, de gedachte dat men niet beslist militaire dienstplicht zou behoeven te verrichten maar ook op andere wijze — b.v. via de ontwikkelingshulp — deze plicht zou kunnen vervullen.

Een en ander wordt mede veroorzaakt door het langzamerhand algemeen bekend geworden feit dat van de totale lichtingsploegen tegenwoordig niet meer dan ongeveer 40% zijn militaire dienstplicht behoeft te vervullen. Vier op de tien dus en men kan zich terecht afvragen: waarom die wel en de anderen niet!

Uit die gedachte en vanuit bepaalde maatschappelijke behoeften hoor je de laatste tijd steeds vaker de bewering dat het goed zou zijn om te komen tot een algemene maatschappelijke dienstplicht voor jonge mensen, zowel jonge mannen als jonge vrouwen dus, die dan gedurende b.v. een jaar verplicht zouden zijn om door hun dienstverband bepaalde leemten in de maatschappij — b.v. het tekort aan verpleegsters en bejaardenhulpsters — op te lossen.

Die algemene maatschappelijke dienstplicht is m.i. één van de slechtste gedachten die ik ooit heb gehoord en toch duikt ze — helaas — om de zoveel jaar in het maatschappelijk bestel op.

Ik ben ervan overtuigd dat de uitvoering ervan geen enkele nood zal bestrijden maar wel tot een complete chaos zal leiden. Ieder jaar zullen dan enkele honderdduizenden jonge mensen (want om zoveel gaat het) uit het maatschappelijk leven, waarin ze meestal een nuttige functie vervullen, worden gelicht om te worden gedistribueerd over allerlei beroepen, waarvoor ze niet hebben gekozen, waarvoor ze als regel niet de juiste mentaliteit zullen hebben en waarvoor ze in ieder geval niet de vakbekwaamheid hebben en in dat ene jaar ook niet zullen krijgen.

Verder zullen ze moeten worden gekonsentreerd in kampementen, tehuizen en legeringsplaatsen die er overigens helemaal niet zijn. Wie zegt: daar gebruiken we dan de huidige kazernes wel voor, vergist zich, die blijven militair gewoon in gebruik en liggen bovendien voor dit doel op volkomen verkeerde plaatsen. Wie zich probeert voor te stellen wat dat allemaal gaat kosten is in een mum van tijd van zijn onbekookte ideeën genezen zoals nog onlangs is gebleken in de V.A.R.A.-uitzending „Tuin der lasten”.

Maar voor alles dient men zich af te vragen: met welk recht leggen we jonge mensen een dergelijke verplichting op? Het feit dat de militaire dienst als een verplichting in onze wetgeving is vastgelegd kan stellig in deze tijd tot de vraag voeren of dat nog wel juist is maar men zet de zaak precies op de kop als men vanuit deze vraagstelling dan ook maar allerlei andere zaken als verplichting in de wet wil gaan opnemen. En de maatschappelijke behoeften? Die lost men m.i. zeker niet langs deze weg op. Als er te weinig verplegend personeel is dan zal men het geld er voor over moeten hebben om dat beroep aantrekkelijk te maken. In ieder geval is dat veel goedkoper en efficiënter dan het invoeren van een algemene arbeidsdienstplicht voor jonge mensen.

RED.

ego

Maandblad van de humanistische geestelijke verzorging voor militairen

Nr. 5, mei 1971
10de jaargang

Redacteur: H. Lips, Hoofdraadsman

Adres redactie en administratie:

Bureau Hoofdraadsman,
Coornherthuis, Hoofdstr. 84,
Driebergen
telefoon 03438 — 2878

Vaste medewerkers:

Nico Haasbroek
Wim Jesse
Peter J. Morée
Rien Robijns
Bert Vuijsje
Tom Weerheijm
Dick Zaal

Abonnementsprijs f 6,— per jaar, te storten op postgiro-rekening 480414 t.n.v. Hoofdraadsman Humanistische Geestelijke Verzorging te Driebergen

Militairen ontvangen het blad op aanvraag zonder betaling.

Bij de voorplaat:

Is bij deze plaat nog een tekst nodig? Nee toch.

Een foto van J. A. Meinders.

The Band

Ware het mogelijk geweest een artikel te beginnen met een stomverbaasd stilzwijgen, dan was dit stukje aldus begonnen. Het had op heel redelijke wijze de gemoedstoestand van velen met mij benaderd, na het beluisteren van *Music From Big Pink*, een album dat in juni '68 uitkwam en terugblikkend zeker wel het beste uit die tijd mag heten. Wie waren ze, deze vijf musici die een destijds nogal dolgedraaid popwereldje, waarbinnen allerlei verschijnselen elkaar verward op en achtervolgden, verrasten met dit brok muziek, een tijdloos rustpunt bijna, vertellend van eerlijke, spontane gevoelens tegenover de al te vaak geforceerde, opgefokt zegt datzelfde popwereldje tegenwoordig, „bewegingen” van weleer. Hun composities lieten terecht horen dat de muziek, muziek in en op zichzelf, belangrijk diende te zijn.

Ze heetten toen nog *The Hawks*, vier Canadezen en een Amerikaan, en waren tegen het eind van de vijftiger jaren samengekomen in de begeleidingsgroep van *Ronnie Hawkins*, met wie ze een vijftal jaren optreden. Jaren waarin door dagelijks urenlang repeteren een hecht onderling samenspel volgroeit. Rond 1965 ontmoetten ze *Bob Dylan*. Dylan heeft een wereldtournee op zijn programma staan en vraagt *The Hawks* hem te willen begeleiden. Een bevestigend antwoord leidt tot enige tijd repeteren en tot de tournee zelf. Overal waar Dylan verschijnt, wacht hem en *The Hawks* een gejoel, gefluit en boegeroep. Toen was het nog zo dat het publiek dacht Dylan te kunnen voorschrijven wat te doen en laten: *Folksy* Dylan kon en mocht toch niet zomaar optreden met een elektrisch-versterkte groep, wel? Later zou duidelijk blijken wat Dylan eigenlijk allemaal wel of niet kon, en vermocht.

Wanneer ze in 1966 uitgeput hun tournee beëindigen (enkele maanden geleden is een film verschenen over die tournee „*Eat the Document*”), besluiten *The Hawks* als groep alleen verder te werken. Intussen heeft Dylan hen wel het een en ander geleerd. Solo-guitarist *Robbie Robertson* noemt als belangrijkste punt het volgende: het maken van muziek die zichzelf nog na jaren spelen ondersteunt. Het onbetekenende dagvlieswerk („*harmless music*”), waaruit een hitparade voor tachtig procent bestaat, is voor hem waardeloos. Regelmatig wordt nog met Dylan (inmiddels hersteld van een motorongeluk) samengespeeld, wat o.a. resulteerde in een aantal opnamen gemaakt in *Big Pink*, een roze huis gelegen in *West Saugerties*, *New York*. Een gedeelte hiervan is illegaal uitgebracht, in Nederland onder de titel „*Little White Wonder/The Basement-Singers Sing*

Bob Dylan”. Na een niet bijster geslaagde tv-show volgt dan in de zomer van 1968 *Music From Big Pink*.

Binnen de uitklaphoes staan *Rick Danko*, *Richard Manuel*, *Robbie Robertson*, *Garth Hudson* en *Levon Helm* tussen hun „next of kin”, hun naaste familie. Een stellingname tegen een soort trend die indertijd tot popmuziek in relatie scheen te staan, de irritante haat-houding tegenover ouders (*The Doors* en *Janis Ian* als frappantste voorbeelden). Naast eigen werk bevat de plaat een Dylan song, een van *Dylan/Danko*, een van *Dylan/Manuel* en „*Long Black Veil*” van *Wilkin/Dill*. Het feit dat Dylan zo vaak werd vernoemd in verband met *THE BAND*, leidde tot veronderstellingen als zou hij ook, althans voor een groot gedeelte, verantwoordelijk zijn voor *Music From Big Pink*. Dit is echter verre van waar; beiden werken, wat hun officiële platen betreft, afzonderlijk. Overigens zijn de uiteindelijke tracks zoals zij op de elpee staan opgenomen in het huis van *Danko & Manuel* en niet in *Big Pink*. Daar werden evenwel alle songs gecomponeerd, gearrangeerd en gerepeteerd, vandaar de titel. Dylan's lering wordt hier op grootse wijze in praktijk gebracht. Geen enkele song op dit album zul je ooit doodspelen. Ik ben nog steeds niet uitgeluisterd op nummers als „*The Weight*”, „*To Kingdom Come*”, enfin het hele oeuvre.

De plaat zelf is grijsgedraaid, de nummers geenszins. Ze blijven verrassend door een te veranderen bezetting vermeden dat je vervalt in een uitzichtloos herhalen van jezelf. *THE BAND* lijkt me de meest complete groep musici van deze tijd, nu *The Beatles* uiteten zijn. Hun unieke muzikale kwaliteit ligt in de volkomen vertolking van hun composities, die worden overkoepeld door een briljant-sluitende eenheid van samenspel en samenzang (waarlijk onnavolgbaar in ieder nummer), waarin ze elkaar rijkelijk aanvullen. Als gezegd, kwam deze muziek voor velen als een aangename verrassing, zodat het tweede album, door gewekte verwachtingen waaraan *THE BAND* tegemoet wenste te komen, een stuk moeilijker was te maken. Er viel wat meer vakmanschap in te beluisteren, zo zegt producer *John Simon*, toonde meer inspanning.

THE BAND, de naam wordt nu voor het eerst gebruikt en verklaart zeer juist dat het niet hun bedoeling is zich als individuele persoonlijkheden op te dringen, maar de als groep gecreëerde muziek voor zich te laten spreken, wilde al die mensen voor wie *Music From Big Pink* iets te zeggen had, ont-

halen op een erg speciale elpee. Deze plaat voorziet *THE BAND* van een imago dat sindsdien welhaast onverbrekkelijk met hen verbonden is. Een imago waaraan de noestige wortels van een lange, oude Amerikaanse country-traditie ten grondslag liggen. Muziek waarin een stemming herleeft van *Het Nieuwe Land* zoals het was rond 1870. Een tijd waarin pioniers en settlers het land binnentrokken om daar hun bestaan op te bouwen. „*King Harvest*” is hiervan wellicht de duidelijkste exponent: „a dry summer, then come fall/which I depend on most of all/hey rainmaker can you hear the call/please let these crops grow tall”. Wederom slaagt *THE BAND* erin, en als ik nu buiten de zon zie schijnen, realiseer ik me dat „*Good Day's Sunshine*” van *The Beatles* het zelfde in zich had, om een bepaalde stemming, meegebracht door tekst of muziek volledig in beiden te laten weerspiegelen. Omdat het bij niemand zal opkomen een politicus in die hoedanigheid zijn eventuele gebrek aan muzikale virtuositeit te verwijten, is het raadzaam erop te wijzen dat dit omgekeerd geheel anders ligt; politiek is van deze tijd, *THE BAND* is van deze tijd. De conclusie zal een ieder duidelijk zijn. In ernst werden dergelijke kritieken, vooral na het verschijnen van het tweede album, geuit.

Hun derde elpee „*Stage Fright*”, plankenkoorts — de titelsong is een autobiografisch getint werkje van *Robertson* —, brengt een meer soepel geluid ten gehore, heeft een meer ontspannen sfeer, maar is alweer, dit artikel is, ter geruststelling, eentoniger dan de muziek, meesterlijk. *W. S. Walcott Medicine Show* vertelt van een kermisachtige attractie met fenomenaal drumwerk van *Helm* en vraag me niets over de tenorsax-solo van *Garth Hudson*. Het enige wat ik zou kunnen antwoorden is oei, oei en wat, zo vraag ik me af, is „oei, oei” nu eigenlijk, als antwoord? „*The Rumor*” behandelt het gerucht, de roddel; een dramatisch nummer, waarin uiterst klagelijk wordt gezongen: „for whether this rumor/proves true or false/you can forgive/or you can regret/but he will never ever forget”.

Robertson's mening over de composities van Dylan, is eigenlijk ook steekhoudend voor de muziek van *THE BAND*: „Het doet er niet toe wat hij denkt. Het is wat jij eruit haalt. Het was niet bedoeld meer te zijn, dan wat jij erin ziet.” Dit overwegende komt het me voor een overbodig, misschien zelfs misleidend, artikel te hebben gewrocht.

GERARD VAN DEN HEUVEL
Music From Big Pink/Capitol SKAO 2955
THE BAND/STAO-132
Stage Fright - THE BAND/SW-425

MUZIEK

Katholieken en humanisten nu

Katholieken en humanisten. Nog geen tien jaar geleden twee bijna geheel gescheiden werelden, geestelijk gezien. Want het was best mogelijk, dat ze in dezelfde straat woonden, vlak naast elkaar. Bij dat woordje gescheiden kan men naar eigen verkiezing denken aan ijzeren gordijn, een waterdicht schot of aan een diepe kloof. Waar een ontmoeting onvermijdelijk was, bijvoorbeeld in het politieke of in het maatschappelijke verband bleken de standpunten vaak bijna regelrecht tegenover elkaar te staan. Katholieken huldigden toen nog de opvatting, dat men weliswaar verdraagzaam behoorde te zijn tegenover humanisten als mensen, maar natuurlijk niet tegenover het humanisme. Het was een meer bijzondere toepassing van de algemene regel, dat men wel tolerant moet zijn tegenover de dwalers, maar nooit tegenover de dwaling. De dwaling moet bestreden worden. De praktische toepassing kwam bijvoorbeeld tot uitdrukking in het subsidiebeleid van de gemeente Eindhoven, waar ik woon. Daar weigerde het gemeentebestuur, gesteund door de meerderheid van de raad, iedere subsidie aan de humanistische organisatie voor maatschappelijk werk Humanitas. En dat ondanks het feit, dat humanisten in Eindhoven evengoed belasting moesten betalen als katholieken. Van die belastinggelden werden wel subsidies verstrekt aan de vele katholieke organisaties voor maatschappelijk werk en ook aan de protestantse.

En dan is het begrijpelijk, dat er humanisten waren, die zich in gemoede afvroegen, hoewel ze de verdraagzaamheid ook toen al beschouwden als een vanzelfsprekende konsekwentie van hun humanistische levensovertuiging of de verdraagzaamheid toch ook niet ergens zijn natuurlijke grenzen heeft. Bijvoorbeeld daar, waar men stuit op de onverdraagzaamheid van de ander. Dat is een oud probleem. Het wordt goed geïllustreerd door een gesprek tussen twee burgers uit het Frankrijk van de vorige eeuw, de een liberaal en de ander clericaal. Zegt de clericaal tegen de liberaal: Ja zie, het zit natuurlijk zo! Jullie liberalen moeten aan ons op grond van jullie eigen vrijheidsprincipes de vrijheden toestaan, die wij jullie op grond van onze beginselen zullen onthouden. Een doordenkertje, nietwaar? Ja, en nog altijd in het geding, waar autoritaire en democratische gezindheid op elkaar stoten.

Toenadering

De laatste tien jaar is er echter heel wat veranderd. Dat geldt op alle gebieden. Het lijkt wel of de oude wereld ontploft. Het geldt ook voor de onderlinge verhoudingen van katholieken en humanisten. Leden van het Humanistisch

Verbond worden uitgenodigd om deel te nemen aan het beraad binnen en over de Katholieke kerk. Op alle bijeenkomsten van het Pastoraal Concilie in Noordwijkerhout, waren vertegenwoordigers van het Humanistisch Verbond aanwezig. Niet als een meer of minder gewaardeerde gast, die vriendelijk verzocht wordt zijn mond dicht te houden, nee als een volwaardige gesprekspartner. De vertegenwoordiger van het Humanistisch Verbond en ook die van de verschillende protestantse kerken konden volledig meepraten over de zaken, die daar aan de orde kwamen. Dat hebben ze gedaan ook. Niet om zich te bemoeien met andermans zaken, maar omdat het dingen betrof, die het hele geestelijke klimaat in ons land bepalen.

Ook in de meeste diocesane raden zijn humanisten uitgenodigd om deel te nemen aan de discussies als toehoorder en als gesprekspartner, zoals het in de uitnodiging geformuleerd was.

Een diocesane pastorale raad is een overlegorgaan tussen een bisschop en mensen uit zijn bisdom, priesters en niet-priesters, dus gewone leken volgens katholiek spraakgebruik. De bedoeling samen te denken en te praten over alle zaken, die men van belang vindt voor kerk en geloof. Dus democratisering, inspraak en medezeggenschap? Nee, nee, niet te snel, inspraak zeker, medezeggenschap??? Bisschop Bluysen van het Bisdom Den Bosch zei er indertijd dit van: De diocesane raad, een adviserend of een besluitvormend lichaam? De raad zal die vraag zelf in het overleg moeten betrekken en dus de eigen positie bepalen. In ieder geval is het nu al zeker, dat de conclusies van de raad voor niemand vrijblijvend kunnen zijn, ook niet voor de bisschop. Een paar onderwerpen van gesprek tegelijk de brandende kwesties binnen de kerk: Pluriformiteit en Eenheid in de kerk, de saecularisatie en de gevolgen daarvan, de taak en de functie van de priester, seksualiteit en huwelijksproblematiek. Alles wijst in de richting van meer democratie en dat betekent heel wat in een religieuze gemeenschap, waar sinds mensenheugenis, de WAARHEID uit bovennatuurlijke regionen langs de hiërarchie weg, van boven naar beneden op de gelovigen is neergedaald en waar de rol van de gewone mensen beperkt bleef tot het gelovig vertrouwen op het gezag, dat uit God was. Het contact tussen katholieken en humanisten is geen eenrichtingsverkeer. Omgekeerd heeft een katholiek, prof. Kwant, zitting gehad in een commissie, die een nieuw beginselprogramma voor het Humanistisch Verbond moest ontwerpen. Dat nieuwe beginselprogramma komt over enkele dagen op het congres van het verbond in bespreking. Voor dat congres zijn ook verte-

genwoordigers van de Katholieke kerk uitgenodigd. Ik ben er zeker van dat ze er zullen zijn.

Dit alles kan nog gezien worden als een soort wederzijdse beleefdheid en vrijblijvende welwillendheid tegenover elkaar. Maar het gaat nog verder. Op initiatief van de rooms-katholieke kerk in Nederland en het Humanistisch Verbond is een contactorgaan opgericht al enige jaren terug, met de bedoeling kwesties, die onderling bestaan of kunnen ontstaan in goed overleg met elkaar te regelen en om de samenwerking op maatschappelijk en levensbeschouwelijk gebied te bevorderen. Het klinkt een beetje deftig, maar zo is het toen geformuleerd. Dat Contactorgaan is inmiddels uitgegroeid tot een Contactorgaan van levensovertuigingen, waaraan ook een aantal protestantse kerken deelnemen. Helaas nog niet alle. Het staat echter open voor alle levensbeschouwelijke organisaties.

Internationaal zijn er ook contacten gelegd. In oktober vorig jaar is er een internationale conferentie geweest tussen humanisten en katholieken. Aan de ene kant een delegatie van de internationale organisaties van humanisten, het IHEU. (International Humanist en Ethical Union). Niet dat daar nu zulke geweldige resultaten zijn bereikt, het was nauwelijks meer dan een wederzijdse verkenning van standpunten, maar goed: alle begin is moeilijk. Overigens is het natuurlijk niet de bedoeling om de verschillen tussen humanisten en katholieken op te heffen of om elkaar te bekeren. Wel om te proberen tot een samenwerking te komen als het gaat om het aanpakken van wereldproblemen, die een bedreiging zijn voor alle mensen. En die zijn er genoeg, nu en in de toekomst. Dat is wel duidelijk.

Op zichzelf geen wereldschokkende gebeurtenissen, die met vetgedrukte letters op de voorpagina's van de wereldpers hebben gestaan. Hoogstens in een paar kleine berichtjes onder de rubriek Geestelijk Leven. Toch is het met elkaar al een heel netwerk geworden van onderlinge verbindingen over de kloof heen. Voor dat dit tot stand kon komen moest de Katholieke kerk een bijna revolutionaire verandering ondergaan, n.l. de ghettomentaliteit opgeven en zich openstellen voor wat in de taal van de kerk altijd genoemd werd de profane wereld. En dat proces is begonnen, wel is waar met horten stoten, stap vooruit, stapje terug, soms ook een stapje vooruit en een stap terug, maar toch onmiskenbaar, zeker in Nederland. Uit Rome komen nog herhaaldelijk uitspraken, die wel geïnspireerd lijken door art. 1a van het Nederlandse reglement op de krijgstucht: De godsdienst is de bron van alle geluk, deugd en ware moed enz.

Uitspraken, waar humanisten nu niet van schrikken, maar die toch ook duidelijk het onderlinge contact niet bevorderen. Zoals in de kerstboodschap van 1969, waarin de Paus zei, dat mensen zonder christelijke inspiratie veel gemakkelijker tot ondeugden en eventueel misdaden zouden kunnen vervallen. Zo'n uitspraak herinnert humanisten dan weer heel sterk aan de dagen van weleer, aan de dagen van het Rijke Roomse Leven. Om de betekenis van de verandering, die heeft plaats gehad te kunnen begrijpen, moeten we toch even de blik terug richten naar die tijd, van het...

Het Rijke Roomse Leven

Toen ook Nederlandse bisschoppen nog in vol ornaat en voorzien van ring, staf en mijter hun wijwaterkwasten hanteerden en de pastoors en kapelaans in zwarte maxi, met hun typische ronde hoedjes, op damesfietsen de beminde gelovigen bezochten om in de naam van God het beheer te voeren over hun handel en wandel, over hun denken en hun doen. Inderdaad in de naam van God, want dat stond toen in de Katholieke denkwereld als een onbetwifelbare zekerheid voorop: Deze zichtbare, hoorbare en tastbare wereld, die we kennen uit onze ervaring, de aarde de zon en de maan, met alles er in, er op en d'r an is een wonderbare schepping van een Superieure Intelligentie en een overmachtige Wil, die zich manifesteert in de orde, de doelmatigheid en de schoonheid van de natuur. Men beleefde het geheel van de werkelijkheid, waarin ons bestaan als mens is geworteld, als een Iemand, als een Persoon, die men vereerde als een weliswaar strenge, maar toch ook liefhebbende Vader. Of nog hoger, als een koning boven alle koningen verheven, alwijs, almachtig en algoed. Hoewel onzichtbaar en onhoorbaar was hij toch voor de godsdienstige mens zeer reëel in de wereld aanwezig. Meer nog dan in de natuur in het sociale leven. Daar was immers alles gegroepeerd rondom dat oude verhaal over Jezus Christus, de zoon van God, dat de mensen van de wieg tot het graf begeleidde, bij het leren van de taal, bij het eten en bij het naar bed gaan, in de school en in de kerk. In de naam van Christus werd men gedoopt, deed men zijn communie, trouwde men en werd men begraven. De geboorte in de stal van Bethlehem, met herders en koningen, de opstanding en de hemelvaart, het werd ieder jaar opnieuw beleefd in de volgorde van de Christelijke feestdagen. De viering van de eucharistie, de hele liturgie in de kerk, het biechten, de oude beelden en de gebrandschilderde ramen, het ging allemaal over dat oude verhaal van Jezus Christus, die tegelijk mens en God was. Het gaf een vaste grond on-

der de voeten om op te staan, een leidraad voor het leven, hoop voor de toekomst, orde en veiligheid voor het bestaan van alle dag. Daardoor kreeg alles een begrijpelijke zin, zelfs de armoede, de ellende, de ziekte en de dood.

Een levensbeschouwing met een geschiedenis van bijna 2000 jaar met nog eens een even lange prehistorie in het joodsbibelische denken en Griekse filosofie. Het is een autoritair, super-paternalistisch wereldbeeld, gevormd naar het model van het oude Romeinse Keizerrijk, een absolute monarchie. De val van Het Romeinse Rijk ligt nu 1500 jaar achter ons maar het leefde nog steeds voort in de taal, de kleding, de gebruiken en de symbolen van de kerk van Rome en vooral in de bestuursvorm en in de wijze van denken.

Er was maar één Waarheid, die waarheid was van God, aan ons bekend door zijn woord. Dat Woord werd bewaard, uitgelegd en verkondigd door de kerk. Daar had ieder zich aan te houden. De kerk gaf bindende regels voor het leven, voor het huwelijk, voor de beleving van de sexualiteit en zij had een program voor de staat en voor de maatschappij. Men had een eigen filosofie in de Middeleeuwen ontworpen door Thomas van Aquino, de heilige Thomas en natuurlijk een eigen moraal, eigen scholen met eigen leesen rekenboekjes tot een eigen Universiteit toe. Er was een eigen katholieke politieke partij en een katholieke vakvereniging voor werknemers en ook voor werkgevers. Men sloot zich op in de eigen kring, aan de ene kant om zich te beschermen tegen de gevaarlijke invloeden van buiten, aan de andere kant om macht uit te oefenen op de ontwikkelingen daarbuiten. Allemaal heel begrijpelijk, want ook de katholieken hebben in Nederland heel hard moeten vechten voor hun emancipatie tot gelijkwaardige burgers. Ze hebben hun tijden gekend van achterstelling, onderdrukking en zelfs vervolging. Vanuit dit isolement heeft de kerk zich verzet tegen de modernisering. Het begon met een verzet tegen de ontwikkeling van de moderne wetenschappen, later ook tegen de verlichtingsideeën, de Franse Revolutie, de democratie, tegen liberalisme en socialisme, tegen de evolutietheorie van Darwin en tegen de bewuste geboorteregeling. En dat was altijd een verzet tegen een manier van denken en leven, die we nu humanisme noemen.

Humanisten

De verschillen zijn inderdaad groot en fundamenteel. Geestelijk tegenvoeters. Maar tegenvoeters hebben ook weer niet alleen verschillen. Ze vertonen ook overeenkomsten. Ze staan aan weerszijden van dezelfde lijn. Het gaat Katholieken en Humanisten beide om

de grote vragen, waarvoor ieder mens in zijn leven komt te staan. De antwoorden daarop werken door tot in de kleine dingen van het dagelijks leven. Die antwoorden zijn verschillend, twee manieren van denken, twee manieren van leven.

Eerst waren het er maar een paar, later meer, voor wie de boven beschreven voorstelling van zaken ongeloofwaardig werd. Niet dat ze zich dat direct in volle omvang en diepte bewust waren. Ze begonnen met kritiek te krijgen op bepaalde onderdelen, de een op dit, de ander op dat terrein. In de wetenschappen, in de maatschappij, in de politiek.

Ze kwamen met nieuwe gedachten. Maar als je nu die stukken bij elkaar legt horen ze bij elkaar en komt men tot de ontdekking, dat er een verandering was gekomen in de manier van kijken, van denken en ook van leven, tegengesteld aan de oude. Ze gingen niet meer naar de kerk, knielden niet meer voor altaren, baden niet meer tot God, ontwikkelden hun eigen gedachten over wat ze zagen, zochten hun eigen weg in de wereld met een lege hemel boven zich, een wereld zonder God.

Ze ervaren de wereld niet meer als een zeer doordachte en opzettelijke orde, maar als een wanorde, een chaos. Een gevaarlijke chaos, die ons mensen bedreigt, te hard, te koud of te heet, te nat of te droog, bepaald geen wereld om dankbaar voor te zijn. Om er als mens te kunnen leven moet hij leefbaar gemaakt worden, door een stukje orde te scheppen in de chaos. Dat is niet eenvoudig, want het is een rauwe wereld, zeker geen eenmanstaak. In de worsteling met deze weerbarstige wereld zijn we op elkaar aangewezen. De solidariteit is het strijdstukbare wapen voor de zwakken. Welnu, die worsteling van mensen om de wereld leefbaarder te maken is een nooit eindigende zaak. In die strijd scheppen mensen hun cultuur, maken ze gereedschappen, bouwen huizen en ploegen de aarde om te zaaien en te oogsten, verfijnen hun taal, regelen hun rechten en hun plichten, stellen vragen en geven antwoorden, vatten die antwoorden samen tot wetenschappen, brengen hun wereld, hun dromen en fantasieën in beeld door middel van woorden, in kleur en lijn of in steen. Het is inderdaad geen eenmanswerk. Cultuur is een kwestie van solidariteit. Maar de mens zelf is ook een deel van die natuur, het weerbarstige materiaal, wat er bestaat en soms de grootste bedreiging. Maar ook hier maakt de wanorde stap voor stap plaats voor meer orde en eenheid, van kleinere naar grotere gemeenschappen op dit ogenblik van staten naar statengemeenschappen.

Vervolg op pagina 8

George C. Scott "Een beter acteur dan ieder ander"

Na zijn geruchtmakende houding om de toekenning van de Oscar te negeren — de Amerikaanse pers sprak er schande van — heeft de acteur GEORGE C. SCOTT vorige maand wel de televisie-onderscheiding de „Emmy” geaccepteerd. Want Scott prevaleerde deze toekenning boven die van de film. Als reden gaf hij op, dat hij geen prijs stelde op „die twee uur durende vleesparade, die zo'n uitreiking met zich meebrengt”.

De Amerikaanse filmwereld (lees: in-crowd) wilde namelijk Scott belonen voor zijn prestatie die hij had geleverd als generaal George C. Patton in de in 1969 in roulatie gebrachte film „Patton”. De jury van de Motion Picture Academy sloeg Scotts advies hem de prijs niet toe te kennen in de wind en zat even later met de brokken. En zo belandde Scott dan op de voorpagina's van alle kranten, niet alleen in Amerika.

Enkele weken later stond Scott weer in alle kranten, maar nu met het bericht dat de hem toegekende „Emmy” wel zou worden geaccepteerd, met de toevoeging dat men hier niets achter moet zoeken, echter alleen het feit dat „deze toekenning geschiedde door een jury die op de hoogte is van het beroep dat ik uitoefen”.

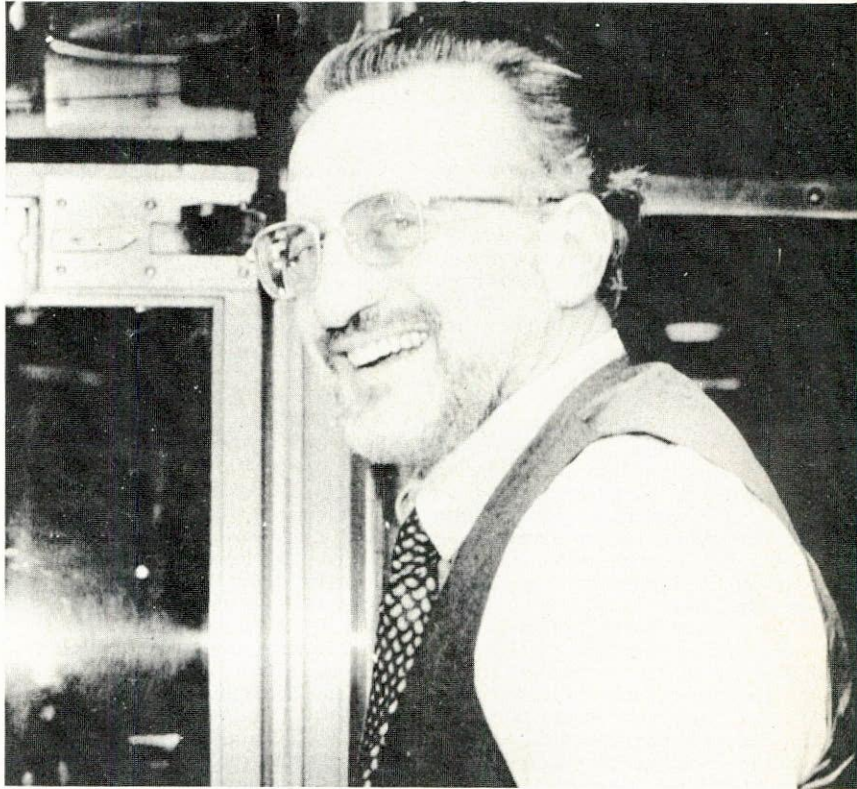
Voor velen lijkt dit nietes-welles-spelletje van George C. Scott een geslaagde poging in de publiciteit te komen. Niets is minder waar, want Scott kent al jaren een steeds groeiende belangstelling.

Hij vestigde zijn reputatie in 1957 tijdens het New York Shakespeare Festival als DE vertolker van Richard III. De onlangs op televisie hervertoonde „Anatomy of a Murder” van Otto Preminger liet hem zien als de rücksichtloze openbare aanklager die er niet voor terugdeinst getuige Lee Remick in het nauw te drijven.

En hij excelleerde in Stanley Kubricks „Dr. Strangelove” als de Pentagongeneraal die de op handen zijnde oorlog wel eventjes zou regelen met zijn bommenwerpers. Of zoals hij de door vriend en vijand gevreesde viersterren-generaal Patton uitbeelde, de ijzervreter, de filosoof, maar bovenal een mens met nukken en kuren.

„Ouwe kop”

George C. Scott heeft een „ouwe kop.” En dat is dan vrijwel het enige dat hem niet toestaat elke rol te spelen, want de mooie gezichten genieten nu eenmaal bij het grote publiek een voorkeur. Maar Scott moet het gelukkig niet van zijn voorkomen hebben; het acteren, het doorleven van zijn rol staat bij hem op de eerste plaats. Met zijn 43 jaar hanteert hij de volgende stelling: „In de eerste plaats moet je

een mens zijn. Vervolgens moet je de persoon zijn die je uitbeeldt en daarnaast moet je tevens de vent in de stalles zijn en jezelf bekijken en beoordelen”. Deze kritische instelling, die niet zomaar terwille van de publiciteit wordt geponerd, karakteriseert Scott. Want hiermee geeft hij duidelijk aan geen gemakkelijk mens te zijn, niet op het witte doek en niet in het dagelijks c.q. film-leven.

De verhalen over hem zijn legio: van het in elkaar slaan van de hele set tijdens zijn eerste film „The hanging tree” tot aan het ontslaan van zijn regisseur John Huston tijdens de opnamen van „The last run”.

Hij wenst alles tot in de perfectie te doen. Zo bekeek hij kilometers journaalfilm om Pattons gedrag, houding en manier van lopen te kunnen bestuderen. Hij schoor zijn hoofd kaal om er een grijze pruik over te plakken, hij liet zijn oren en neus bijwerken om maar zo sprekend mogelijk op Patton te lijken. Kortom, hij liet niets aan het toeval over, zelfs zijn manier van optreden leek op den duur op die van de Amerikaanse generaal.

Dit alles houdt in dat Scott geen voorstander is van de gemakzucht waar zoveel van zijn collega's zich van bedienen. „Ze vergeten stomweg waarom ze

eigenlijk ooit acteur geworden zijn. Ze verslappen en laten zich gebruiken. Richard Burton is een schoolvoorbeeld van het type dat ik bedoel”.

Self-made man

Hij heeft het filmvak geleerd met het kijken naar de „oude meesters James Cagney en Humphrey Bogart”. Die mensen gaven hem het gevoel een acteur te zijn en leerden hem alles wat hij weten moest. Dat is ook de reden waarom Scott nooit een stap over de drempel heeft gezet van de Actors Studio. Een self-made man, die verras-senderwijs maar in vijftien films heeft gespeeld. En alweer heeft hij daarvoor een verklaring: „Film is geen medium voor een acteur. De scènes worden in economische, niet in dramatische volgorde zoals in het script opgenomen en dat is funest voor een doorleefde vertolking. Je verveelt je bij het wachten op de volgende scène en dan moet je je weer oppepen als de scène overgegaan moet worden”.

George C. Scott voltooit op het ogenblik de opnamen voor „Hospital”, een film die zich afspeelt in het Newyorkse Metropolitan Hospital. Uiteraard doet-ie dat met zijn gebruikelijke grondigheid. Want ook zijn zestiende moet ons nog lang heugen.

PETER MOREE

- „Mourir d'aimer” van de Franse regisseur André Cayatte is niet zo goed gevallen bij de ouders van lyceumleerling Christian Rossi. Zij eisen namelijk van Cayatte een bedrag van twee ton schadevergoeding wegens smaad. Wat is het geval: Cayatte gebruikte voor „Mourir d'aimer” het liefdesdrama van Christian en zijn lerare Gabrielle Russier, een voor Franse begrippen nogal opschudding verwekkende verhouding. Gabrielle pleegde zelfmoord aan de vooravond van het proces aangespannen door het bestuur van haar school. Christian onderging een behandeling in een kliniek en staat thans onder voogdij. Al deze gegevens heeft Cayatte op uiterst verantwoorde wijze uitgebeeld, maar de ouders willen het tegendeel bewijzen. Enfin, één troost, Cayatte zag de bui al hangen.
- 12 mei is in Cannes het filmfestival geopend. Grote trekpleister was daar Charlie Chaplin, die meteen maar werd benoemd tot commandeur in de orde van het Legioen van Eer. De 82-jarige filmartiest

Filmroddel

liet zich de laatste jaren niet meer zien op dergelijke festiviteiten, maar ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van dit festival, heeft hij zich laten vermurwen.

- Films and filming kwam afgelopen maand met een ongelooflijk dik mei-nummer uit. Uitgeverij en redactie noemden als reden: Dit is ons 200ste nummer. Vandaar. Punt. Ik ben er een stief kwartiertje mee zoet geweest.
- „Ik weet nog als de dag van gister dat een zekere actrice tijdens de opnamen naar mij toekwam en me vroeg: „Wilt u m'n mooiste kant fotograferen?” Ik heb er toen geantwoord: „Mevrouw, u zit er op”. (Alfred Hitchcock in The Sunday Express).

Gordon Gow aanleiding geweest om eens uitvoerig met de eerste te gaan praten. Bogarde komt tot een aantal opmerkelijke uitspraken, een daarvan is beslist de moeite waard om te onthouden. Deze: „Als men de film van Visconti gaat zien, en als men er van houdt, zal men iets geweldigs moois ervaren dat heden ten dage niet meer bestaat omdat het allemaal te snel gaat. Maar zoiets als Love Story, een vreselijk huilerig produkt, ja, daar valt men op. De mensen zijn weer helemaal op de romantische toer. 't Is gek, maar toen ik vroeger zoiets deed, toen keek men er niet naar”. Dirk Bogarde maakte zijn eerste film, Esther Waters, in 1947. Na zijn „romantische periode”, die tot uiting kwam in een aantal Doctorfilms, vestigde hij de aandacht op zich in Losey's The Servant (1963). Na meerdere regisseurs versleten te hebben (o.a. Schlesinger, Frankenheimer) kwam hij in 1968 in aanraking met Luchino Visconti waarmee hij The Damned (Götterdämmerung) en Dood in Venetië maakte. Zijn meest impo-

Boven: John Wayne
Linksboven: George C. Scott als generaal Patton
Links: Dirk Bogarde
Linksonder: Alfred Hitchcock

- Ryan O'Neal blijkt het toch te gaan maken in Hollywood. Nauwelijks verlost van het Peyton Place-ge-drein en het Love Story-gezwijmel, heeft hij nu een magnifieke western voltooid. Topacteurs als William Holden en Karl Malden namen „Rodney Harrington” in hun midden en speelden moeiteloos het scenario na dat regisseur Blake Edwards had bedacht. Titel: Wild Rovers.
- Het opmerkelijke acteren van Dirk Bogarde in „Dood in Venetië” van Luchino Visconti is voor F&F's

nerende tegenspeelster vond hij Ingrid Thulin (in The Damned).

- Drie sterren, die regelmatig in een aantal vlug-vlug-afleveringen op het tv-scherf te zien zijn, hebben het betere werk opgezocht. John Cassavetes, Peter Falk en Ben Gazzara spelen drie echtgenoten, die een dagje naar Londen gaan voor de begrafenis van een vriend. Cassavetes tekent voor het script en de regie, opnamen uiteraard in Londen.
- Een filmverhuurkantoor presenteerde in F&F trots een lijstje produkten die zij over een periode van 40 jaar aan de man heeft gebracht. Daar gaat-die dan (resp. in de jaren 30, 40, 50, 60, 70): Judas was a woman, Escape to happiness, Street corner, Fanny Hill, Anatomy of love. Geen verschil? Het gaat wel allemaal over... sex. P. J. M.

Spreeuw

We vonden het allemaal sympathiek van de zon dat ze juist vóór onze middagpauze in goede stemming haar schuilplaats had verlaten. Leuk! We zaten achter het gebouw tegen een laag, bakstenen muurtje en warmden ons. Alleen Leo praatte.

Natuurlijk praatte Leo. „Als je in je kist ligt, ouwehoer je nog”, zei de majoor eens tegen hem, en een majoor is hoog, dus geloof het maar gerust. Leo praatte over de warmte, maar het had ook over de vlistechnik der Eskimo's of de huwelijksmoraal van het step-penvliegje kunnen gaan. Leo praat zoals een rivier stroomt en mandarijnen pitten hebben.

„Deze warmte is nog niets, jongens. Hadden jullie in Korea moeten zijn. Onze pistolen smolten. Overdag konden we niets doen. Ik heb een keer meegemaakt...”

De woorden kabbelden uit zijn mond. Niemand reageerde. Dat was eigenlijk bijzonder want meestal waren er nog wel een paar in Korea geweest. Of in Siberië. En vaak kon je ook nog wel eens een sterk staaltje uit de Frans-Duitse oorlog beluisteren.

Maar nu was het te warm. De belangstelling ging uit naar een musje dat met een blik van „waar blijven m'n broodkrumels nou?” langs onze voeten hipte. Het musje was zomaar over het hek komen vliegen. En als het zin had vloog het direct ook zomaar weer terug. Mussen zijn zo vrij als een vogeltje.

Ik wierp haar een stukje ontbijtkoek toe. Dat smaakt heel goed, omstreeks het middaguur. Dat wist het musje. Na twee pogingen overwon ze haar schroom en nuttigde haar eerste gang. Opeens verschenen er van alle kanten soortgenoten, als vissers die ontdekken dat een collega op een goed stekkie zit. Ook de andere jongens bleken over diverse soorten meelspijzen te beschikken — van volkoren tot dwarsgebakken aan toe. We kregen er schik in. Een hele compagnie kruimeldieven liep elkaar voor de pootjes. We gooiden slim wat kruimels op moeilijke plaatsen maar steeds was er wel een musje met een waaghals dat zijn portie tussen onze enkels vandaan haalde. Zelfs Leo praatte niet meer, en voerde. Toen verschenen er twee grote don-

kere spreeuwen. Op hun veel te lange poten liepen ze met schonkige schouders over de tegels en legden Jan de mus het zwijgen op. De musjes deinsden terug. Logisch, want de meeste spreeuwen zijn niet voor de poes! Pas als heer spreeuw geen trek meer had of als het te ver lopen was, kwamen de gesjochte jongens weer aan bod. Waarom zijn er eigenlijk spreeuwen? Als ik de schepper ooit nog eens spreek zal ik hem daarover het eerst interpellieren. Hun aanwezigheid is me volkomen onduidelijk. Koolmeesjes nuttigen pinda's, merels maken de zomeravonden, koekoeken voorspellen het weer, uilen zijn mooi om op te zetten, kieviten bepalen de lente, leeuweriken inspireren de dichters en de mussen verhogen de gezelligheid. Maar spreeuwen? Ze vreten aardbeien en proberen te zingen. Ze hebben een enorm grote bek en kunnen zich, door een surplus aan lichaamskracht, op de musjes uitleven. We gingen zo op in onze fouragiersfunctie dat we de tijd vergaten. De wijzers hadden ondertussen vleugels gekregen.

Plotseling vlogen alle vogels op. Zelfs de spreeuwen. Een dikke kapitein verscheen om de hoek en brulde: „Motten jullie niet naar je werk? En kleedt je eens wat behoorlijk aan!” Mompelend stonden we op. Leo zei iets onduidelijks. „Nou, komt er nog wat van. Wat vlugger graag”, voegde de kap. er bars aan toe. Veel zin hadden we niet, daarom schoten we niet erg op. Waarom zouden we?

Voor zo'n rôt spreeuw zeker!

ROB VAN VUURE

Vervolg van pagina 5

Zoals in de wetenschappen echter ieder antwoord, dat we geven nieuwe vragen oproept, schept ook ieder opgelost probleem in de samenleving weer nieuwe. Nu we tenminste in ons rijke deel van de wereld de honger en de schaarste een beetje de baas zijn, dreigen we weer om te komen in het vuil. Zo gaat het altijd, maar we kunnen niet ophouden, we moeten doorgaan met vragen stellen en antwoorden geven in woorden en in daden.

Het is een voortdurend vallen, opstaan en weer vallen, zonder hoop, dat we het uiterst denkbare doel; een wereld, waar we volkomen vrede mee kunnen hebben, een wereld, waar niets meer te wensen overblijft ooit zullen bereiken. Maar niet de hoop op het bereiken van dat uiterst denkbare doel houdt humanisten op de been, het gaat hun alleen om het stapje vooruit in de richting van een leefbare wereld, waar

mensen zichzelf kunnen zijn in vrijheid en vrede. Dat op zichzelf is een spannend spel, dat het leven de moeite waard maakt om te leven. In deze wereld- en levensbeschouwing komt het helemaal aan op de mens zelf, die zelf moet denken, die zelf moet kiezen en zelf moet beslissen.

Het steekt wat sobertjes, zelfs een beetje kaal af tegen het kleurrijke beeld van het rijke Roomse leven. Geen prachtige tradities, geen ritueel van verering en aanbidding in honderden symbolische handelingen, ja nauwelijks een organisatie. Het Humanistisch Verbond omvat lang niet alle mensen, die zo denken en leven, dat men ze met enig recht humanisten kan noemen. In verhouding tot de taken, waarvoor het Humanistisch Verbond komt te staan is het dan ook veel te klein. Gevolg: gebrek aan geld en gebrek aan mankracht vaak.

De wereld heeft geen geheime laden en verborgen verdiepingen. Het gaat

hen om het leven, hier en nu, op deze aarde tussen geboorte en dood. Alle mensen zijn gelijk, ondanks hun verschillen, gelijkwaardig en met gelijke rechten op leven en geluk. De ene mens heeft geen macht over de ander en waar dat wel het geval is, is dat ten onrechte. Er is geen vaststaande waarheid, ook hier is alles in beweging. Iedere gedachte, door wie ook uitgesproken, mag aan kritiek onderworpen worden. Hier geldt alleen het recht van de sterkste, niet van de sterkste vuisten, maar van de sterkste argumenten. En ook de moraal, onze oordelen over goed en kwaad doorlopen een evolutie, zoals alles in deze wereld.

Inderdaad in bijna alle opzichten is de humanistische kijk op het leven de tegenpool van die van het katholicisme van tien jaar geleden. Geen wonder, dat er weinig relaties over en weer bestonden. Waardoor is dat nu wel mogelijk geworden? Niet door veranderingen

Het "systeem-Priem"

SPORT

Voor Ceeske Priem de onverwoestbare Zeeuw werd het vorige maand in de Amsterdamse Dapperstraat plotseling realiteit. Daar stond hij in zijn oranje-trui als winnaar van Olympia's ronde door Nederland. De kleine Priem die met zijn felle helblauwe priemoogjes zijn naam eer aandoet stond te glunderen. Want voor hem was eindelijk de grote doorbraak gekomen.

Vorig seizoen stapte Cees Priem over van Van Turenhout's Trico Nobleploeg naar Acifit. De timmerman die zich in de ploeg van Van Turenhout niet meer zo best op zijn plaats voelde wist dat hij aan het einde van deze zevendaagse wielergang door Nederland het gelijk aan zijn kant had. Want Priem wenste niet te buigen onder het juk van Van Turenhout. De Zeeuw houdt er gewoon niet van dat hem van hogerhand een bepaalde strijdwijze wordt opgelegd. Priemke wenst op de fiets zijn eigen gang te gaan. In de kleuren van Liebrechts-ploeg Acifit maakte hij deze gedachtengang waar. Maar het was van Van Turenhout zelf die sprak: „Ik heb hem nooit kwijt gewild. Maar na de controverse tussen Kurt Vyth en mij koos hij voor Acifit. Hij kon daar meer zichzelf zijn. Ik was het ten dele met hen eens, maar toen hij andere jongens mee wilde nemen en daarvoor een verklaring getekend moest worden ging het mij te ver.”

Break definitief

De break was definitief. Onder leiding van zijn ontdekker „Peer” Verschuere ontvouwde Priem zijn eigen strijdplan. Wel het resultaat is bekend.

Zijn overwinning in Olympia's ronde door Nederland is typerend voor het karakter van de twintigjarige Priem. Hij heeft slechts vertrouwen in drie mensen: „Peer” Verschuere, Piet Liebrechts en zichzelf. Priem: „De ene dag krijg je een schouderklopje, de volgende dag als het eens wat minder gaat kijken ze je niet aan. Ik wil een prof worden die meer dan zijn brood verdient. Anders blijf ik timmerman. Daarom ken ik slechts een voorbereiding; zorgen dat ik me niet over de kop rijd en toch prestaties leveren die tellen.”

Als nieuweling heeft Priem 32 wedstrijden gewonnen — een aantal dat iets belooft. Als amateur kwam hij bij Trico Noble, waar hij prompt de Pijl

van het Zuiden en de klassieker op het eiland Man moest rijden. Priem redde het niet. Hij werd in beide omlopen op meer dan tien minuten gereden. „Voogd” Verschuere licht toe: „Toen greep ik in. Hij had het rappe werk bij de nieuwelingen nog in de benen en moest toen in eens gaan klimmen. Ik heb hem toen gezegd: dat moet geleidelijk gaan jongen, je moet je zit veranderen maar niet forceren. En vanaf dat moment planden we alles samen.” Joop Middelink de coach van de KNWU is niet zo voor het „systeem-Priem”. Middelink over dat probleem: „Ieder wil naar de WK en de Olympische Spelen. Dan zullen ze het programma moeten afwerken dat ik heb opgesteld. Anders neem ik anderen, die meer solidair zijn met het oefenschema. Priem zit in de selectie voor de ploegentijdrit. Daar gaan we mee trainen en daar zal hij bij moeten zijn. Eveneens is hij kandidaat voor de individuele wegwedstrijd. Ook daar moet hij zich op voorbereiden.” Joop Middelink wil Priem over veertien dagen de bergen insturen. In de ronde van Oostenrijk wil hij dit jonge talent testen of zijn klimcapaciteiten ook voldoende zijn. „Bovendien een prof komt later alleen maar bergen tegen,” zegt Middelink.

Cees Priem wil spoedig prof worden. Liefst na de WK, maar het is de vraag of hij voor die tijd zijn licentie in de zak heeft. In oktober wordt Priem 21, de minimumleeftijd voor een prof. Middelink: We geven geen dispensatie. Teveel zijn er voortijdig mislukt.”

WIM JESSE

binnen het humanisme. Dat verandert altijd door. Zie hierboven. Maar de Katholieke kerk heeft in de jaren '60 een verandering doorlopen, zodanig dat niemand nu nog kan voorspellen, waar dat op uitloopt: de ondergang of een vernieuwing, zoals men in katholieke kring zelf zegt.

EEN AGGIORNAMENTO

De absolute zekerheden hebben hun steunpunten verloren. Men weet het niet meer zo goed als vroeger. Ook niet meer wie God precies is en wat hij wil. Men zegt zelfs: God bestaat inderdaad niet op de wijze, zoals de dingen bestaan en zoals wijzelf bestaan. De dogma's zijn geen absolute, eeuwig onveranderlijke waarheden meer en de onfeilbaarheid van de Paus moet op een andere wijze verstaan worden, dan we tot nu toe gedaan hebben. Het Latijn, de geheimtaal van de kerk, heeft plaats gemaakt voor de taal van het volk. Men zoekt naar nieuwe vormen

van verering en aanbidding, veel menselijker en minder onderdanig. Priesters hebben hun onderscheidende kleding afgelegd en lopen als gewone mensen over straat. Bisschoppen kust men niet meer de ring en men zegt gewoon meneer de bisschop. En in de hele wereld komt verzet van de priesters tegen het gedwongen celibaat, men wil het recht hebben om te trouwen. In Nederland laat men de greep op de politiek los. De KVP wijt haar verliezen in de laatste verkiezing aan het doorzetten van de deconsecratielering, het verbreken van de banden tussen geloof en politiek. Room-Katholieke organisaties schrappen het R.K. voor de naam. De Rooms-Katholieke kerk kreeg een menselijker gezicht toen Paus Johannes XXIII de ramen en de deuren en de kerk wijd opengooide om de frisse lucht van de buitenwereld binnen te laten. In zijn openingswoord van het Tweede Vaticaans Concilie, gebruikte hij voor de

eerste keer het woord „Vrijheid”.

De eenheid in Christus maakt plaats voor veelvormigheid, pluriformiteit en de Wet van boven voor de stem van het eigen geweten. Bisschop Bekkers zei voor de T.V. in 1963: Nog altijd krijg ik vragen over het wel of niet gebruiken van anti-conceptionele middelen. Katholieken in Nederland, dat moet je niet vragen. Dat moet je zelf beslissen naar je eigen geweten. Katholieken moeten mondige mensen worden.

Met zo'n katholieke kerk kunnen humanisten praten. Niet dat we nu precies dezelfde taal spreken. Dat doen humanisten onder elkaar niet, ook al spreken we allemaal Nederlands en dat doen katholieken als gevolg van het aggiornamento niet meer. Dat maakt juist een communicatie mogelijk. En noodzakelijk, want er is nog veel te doen waarbij alle mensen op elkaar aangewezen zijn.

S. v. d. BELT

Na de verkiezingen

De kiezer heeft gesproken, heet het in clichétaal. Maar de kiezer moet maar afwachten wat voor regering hij krijgt en — misschien nog belangrijker — hoe lang die regering het zal uitzingen. De duidelijkheid die met name de drie progressieve partijen gedemonstreerd hebben heeft ook een negatieve kant: het is zonneklaar met wie ze niet in zee willen gaan, maar het is na de verkiezingen even glashelder dat het schip van staat helemaal niet in zee komt als niemand met niemand wil samenwerken. Ik weet niet precies wat verkieslijker is: het ondoorzichtige compromis of de steriele stellingname. Als de oude Drees het nog voor het zeggen had, kwam het weer tot een ouderwetse rooms-rode coalitie, maar Den Uyl en Van Mierlo denken daar anders over. Hun aanhang is vooralsnog echter te klein gebleken. Dat is niet zo verwonderlijk. Vele Nederlanders zullen een zeker wantrouwen hebben tegen een alternatieve politiek uit te voeren door een alternatieve regering. Niet alleen vanwege het alternatieve, maar meer misschien nog omdat een dergelijke opstelling nooit eerder voorgekomen is in onze ruim honderd-jarige parlementaire geschiedenis.

Traditiestemmers

In mijn vorige bijdrage heb ik de verliezers van de verkiezingen — en dat waren er nog al wat — te boosaardig getaxeerd. Voor het eerst — al weer een novum — hebben de achteruitstrevende partijen eerlijk toegegeven dat ze verloren hadden en dat een ander vermoedelijk verklaard moest worden en uit het voortgaande proces van deconfessionalisering en uit het in de afgelopen jaren gevoerde kabinetsbeleid en uit de spectaculaire samenwerking tussen de nieuwe drie. Langzamerhand boeken we wat vooruitgang zoals die ook blijkt uit de sterk afnemende neiging bij pers en politici om de kiezers voor te schrijven hoe ze moeten stemmen en uit de nadrukkelijke pogingen die er gedaan zijn om den volke duidelijk te maken dat je wel alles kunt willen maar dat je dan ook minder geld in de portemonnee overhoudt.

De televisie-uitzending van de VARA, „Tuin der Lasten” was een sprekend voorbeeld van dat laatste, zeer lofwaardige streven. Een grote meerderheid van de aan het spel deelnemende mensen was voorstander van invoering van een soort sociale dienstplicht voor vrouwen tot bekend gemaakt werd, wat die grap zou gaan kosten. Toen krabbelden de meesten terug. Spelenderwijs lessen in democratie volgend. Het is overigens van belang de invloed van de televisie op het stemgedrag van de kiezers niet te overschatten. Want uit het Brand-

punt-verkiezingsonderzoek hebben we kunnen leren dat niet meer dan 5% van de (betrekkelijk kleine groep van) kijkers naar de stortvloed van politieke programma's door die programma's op het idee gebracht is om op een bepaalde partij te gaan stemmen of juist op een andere partij dan men aanvankelijk van plan was. Verder bleek dat de meerderheid van de kiezers geen beeld had van de taken van een kamerlid en dat men ook niet kon zeggen welke partij bij benadering hetzelfde voorstond wat men zelf wilde. Alweer een (andere) meerderheid meende dat bepaalde programmapunten bij een partij thuis hoorden, die dikwijls ongeveer tegenovergestelde standpunten innam. Ten slotte bleek dat het feit dat er verkiezingen op til waren voor de meeste kijkers geen reden was om eens extra naar politieke programma's te gaan kijken. De constatering dat onze stemmers voornamelijk traditiestemmers zijn lijkt nog onverkort geldig.

De middenstanders

Prettig is ook dat er niet te veel splinters in de kamer terecht gekomen zijn. Ik ben geen voorstander van verbetering van de politieke situatie door de kiesdrempel te verhogen. Hele kleine partijtjes hebben volgens mij een belangrijke functie en er zijn sommige partijtjes piepklein begonnen, die later uitgegroeid zijn tot „grote” partijen in kwalitatieve zin. M.a.w.: ik zou de splinters wettelijk geen beperkingen in de weg willen leggen, maar ben wel blij als die groeperingen waar ik weinig heil in zie niet in de Kamer komen. Kabouters vind ik prima op lokaal niveau, maar in het parlement vind ik ze nauwelijks een functie hebben. Daar kwam bij dat zowel het program als de kandidaten van de kabouters bij de laatste verkiezingen veel minder om het lijf hadden dan bij de voorlaatste. Het Gereformeerd Politiek Verbond heeft er een zetel bij gekregen en dat vind ik niet zo gek. Jongeling is naar mijn mening een van de betere kamerleden en zijn partij is duidelijk en heeft op verschillende punten goeie ideeën. Of Jongeling dan zegt dat hij die uit de Bijbel heeft, kan mij niet zoveel schelen. Dat de Middenstandspartij het gehaald heeft, vind ik minder opwekkend. De woordvoerders van die partij maakten een niet al te deskundige indruk, waarbij komt dat we in onze ingewikkelde samenleving steeds minder behoefte hebben aan belangenpartijen die alleen mee kunnen spelen als het om problemen gaat die in directe relatie staan tot de groep die zij vertegenwoordigen. Ik meen dat belangen beter behartigd kunnen worden via externe pressie op het parlement, vooral als het betrekkelijke deelbelangen zijn, waarvan de meeste

grote partijen (VVD, KVP, AR, PvdA en CHU) in hun programs zeggen dat ze bepaalde ideeën hebben om aan de problemen van bepaalde groepen (in dit geval de middenstanders) tegemoet te komen.

Grote opkomst

De opkomst was buiten verwachting. Er is ook erg veel moeite gedaan om de mensen naar de stembus te krijgen. Premier De Jong deed de avond voor de verkiezingen nog een nadrukkelijk beroep op de kijkers om vooral te gaan stemmen en ook via regelmatige overheidsreclame werd het stemmen — op geraffineerde wijze — als makkelijk en prettig voorgesteld. Vergeet niet uw bril mee te nemen en het rode potlood hangt al voor u klaar! Met de ongeïnteresseerde kiezer loopt het dus al met al niet zo'n vaart en als hij ongeïnteresseerd is heeft hij daar vermoedelijk zijn reden voor.

Bekend is dat er het minst gestemd wordt in die kiesdistricten waar de woningen, recreatiemogelijkheden etc. het slechtst zijn. Waar mensen wonen die al zo lang ontmoedigd zijn dat ze niet meer geloven aan de beloften van de heren politici. Als je twintig jaar in de Haagse Schilderswijk woont, kan ik me dat heel goed voorstellen. Wij zijn het dan die ons moeten schamen en niet de mensen die al jaren lang in de kou staan. Een andere groep van niet-stemmers zij de principiële niet-stemmers. Mensen met grote politieke belangstelling die echter van mening zijn dat je daar eens in de vier jaar in een stemlokaal te weinig mee uit de voeten kan.

Een nieuwe rage bij de afgelopen verkiezingen vormde de aandacht die men gaf aan de verkoop van politieke partijen, ideeën en imago's. Die rage werd in de hand gewerkt door de verschijning van een slecht proefschrift van dr. F. Hoogendijk over de rol van reclamebureaus bij politieke campagnes. In die dissertatie werd bepleit dat wij meer het Amerikaanse voorbeeld moesten gaan volgen van de verkoop van politieke leiders. In het verlengde van deze gedachtegang sprak Televizier Magazine herhaaldelijk met beroemde Amerikaanse deskundigen op het terrein van de politieke reclame die wisten te melden dat het haar van Den Uyl te kort was en dat van Van Mierlo te lang. Dit soort voorspelbare slagen in de lucht doen vermoeden dat de beste verkoopbare campagneleider in zijn uiterlijk het minst afwijkt van de gemiddelde smaak van de gemiddelde Nederlander, waar we het in de verkiezingsstrijd immers van moeten hebben. Jong en toch bedaagd, sportief en toch gekleed, emotioneel en toch redelijk. Ik vind dat enge uitgangspunten, vooral omdat politiek en wasmiddelen verschillende dingen

zijn. Het zij hier eerlijk toegegeven: de VVD heeft het minste meegedaan aan dit verwerpelijk gekoketteer en gesol met de kiezer. De liberalen gaven eerlijk toe dat ze alleen vlak voor de verkiezingen een beetje de boer op gingen en dat je ze verder niet zo vaak zag. Biesheuvel stelde voor radio en televisie in het vooruitzicht dat zijn Anti-Revolutionaire Partij ook na de verkiezingen ernst zou blijven maken met het contact tussen kiezer en gekozene. Ik ben op dit punt erg argwanend, tenzij Biesheuvel bedoelde dat hij door zou gaan met wat hij al deed: In drie zinnen tegelijk honderd briefschrijvers uitleggen waarom evangelie en politiek zijns inziens best te combineren zijn.

De beste campagne voerde de CHU. Het reclamebureau Han Snel ontwierp listige teksten en zorgde ervoor dat Telegraaf-lezers niet hetzelfde werd voorgeschoteld als Trouw-lezers. De CHU verloor fors. Het blote PSP-meisje heeft er niet toe bijgedragen dat de PSP een grote volkspartij is geworden en het vaak zeer onhandige optreden van Drees Jr. heeft niet kunnen beletten dat DS'70 aanzienlijke winst boekte, ook — tegen mijn verwachtingen in — bij veel jongeren. Natuurlijk had deze partij een paar sterke troeven: het zoon van de vader-effect, het rust en orde-image, het bezuinigingsplan gecombineerd met een grote eerbied voor de waarde van de gulden. Wat met dit alles maar gezegd wil zijn dat reclamecampagnes geen onverkoopte ideeën kunnen verkopen en dat ze de verkoop van toch al aansprekelijke ideeën vergemakkelijken. Ik vind het moreel niet ongeoorloofd om dat laatste te bevorderen terwijl het natuurlijk ook niet erg is om te zorgen dat er een vouw in je broek zit als je op verkiezings-pad gaat.

Deconfessionalisering

Ook bij de afgelopen verkiezingen is er voornamelijk op beginselen gestemd in plaats van op de belichaming van die beginselen. De lijstvoerders maken hier natuurlijk een beetje een uitzondering, maar — hoewel er een duidelijke neiging is om bij het invullen van het stembiljet een voorkeur voor een favoriete kandidaat kenbaar te maken is er ook bij deze verkiezingen niemand op basis van uitgebrachte voorkeurstemmen in de kamer gekomen (die er anders niet in gekomen zou zijn). Dat geluk was de KVP-er Van Rijckevorsel als laatste beschoren en dat was alweer ruim tien jaar geleden.

Het voortgaande proces van deconfessionalisering is een verheugende zaak. Om uit prioriteiten een keuze te kunnen maken moet je over beginselen, idealen of ideologieën beschikken die die keuze enigszins kunnen rechtvaar-

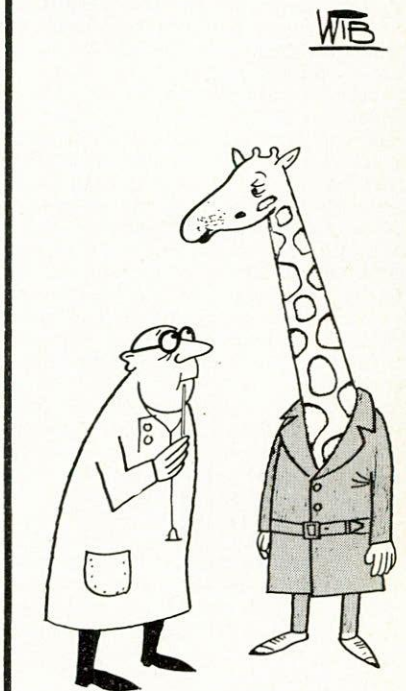
digen. Politieke partijen gaan altijd van iets uit. Ook pragmatisme is een ideologie. Ik wil hier niet zeggen dat je niet van de Bijbel kunt uitgaan (dat kan zoals we tientallen jaren gezien hebben, maar al te goed); het vervelende van het evangelie is alleen dat een zelfde vertrekpunt in de praktijk blijkt te kunnen leiden tot totaal verschillende eindpunten. Ook dat geeft niets, maar relatieve wel de bruikbaarheid van de Bijbel als uitgangspunt voor een te voeren politiek beleid. Want socialist die tegen verkleining van de inkomensverschillen zijn, bestaan niet, maar christelijke partijen die voor of tegen abortus, voor of tegen de Navo, vooruitstrevend of behoudend zijn, zijn er te over. In het algemeen kunnen we stellen dat de gradaties in opvattingen bij de andere „-ismen” kleiner zijn dan bij het confessionalisme. Het ziet er niet naar uit dat er een kentering komt in het voortschrijdende deconfessionaliseringsproces. Vooral de jongeren wenden zich van de confessionele partijen af en die vormen het belangrijkste kiezers-reservoir.

Er is alle reden om met grote aandacht de komende ontwikkelingen te blijven volgen. Immers, de feitelijke democratisering van ons politieke systeem loopt vermoedelijk achter bij de door de burgers gewenste democratisering. Zo was vijf jaar geleden een meerderheid van ons volk al voorstander van een gekozen president. Uit verkiezingsonderzoek blijkt dat het grootste deel van ons volk de prioriteiten bij het oplossen van belangrijke maatschappelijke problemen anders legt, dan regering en parlement doen. De bestrijding van de luchtverontreiniging lijkt bijvoorbeeld hoger op het verlanglijstje van de Nederlandse burger te staan dan uit activiteiten van de door haar (indirect) gekozen regering blijkt. Misschien is ons volk wel een betere regering waard, omdat we een betere regering verdienen. Waarschijnlijk blijft het politieke protest in ons land bescheiden van afmetingen omdat wij tamelijk individualistisch ingesteld zijn, een gezonde afkeer van geweld hebben en een redelijke mate van welvaart. Daarbij is er ruimte voor een zekere democratisering en een tamelijk grote tolerantie.

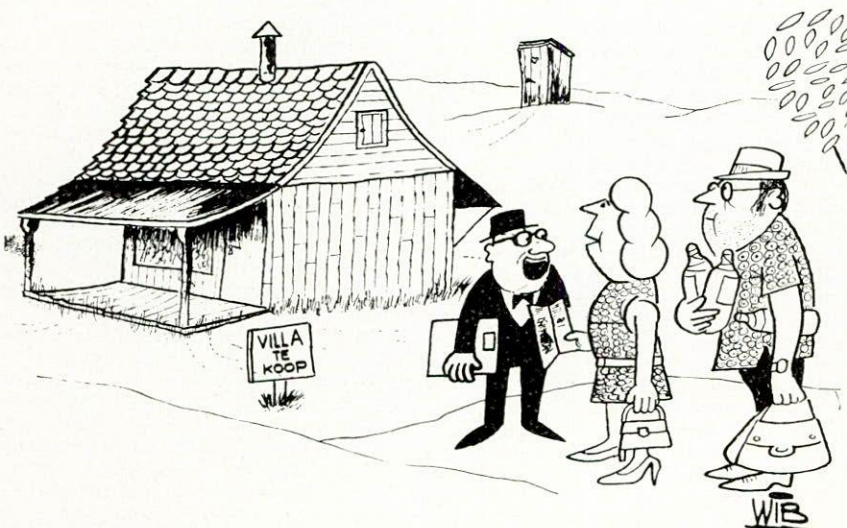
Een groot probleem is van economische aard. Er bestaat een spanning tussen de wenselijkheid om de collectieve voorzieningen drastisch te verbeteren en uit te breiden en anderzijds de mogelijkheid om daartoe te komen. Want we verkeren in een inflatoire situatie en willen te veel. We zijn bang om de investeringen te veel af te remmen omdat daardoor de werkgelegenheid in gevaar komt en we zijn ook bang om de lonen te verlagen en verlangen ten slotte dat de overheid gaat bezuinigen, terwijl ze meer huizen, wegen en scholen bouwt. Komt daar maar even uit, Vindt daar maar even een regeringsploeg voor na verkiezingen waarbij de progressieven wonnen, maar niet genoeg om de grootsten te worden en waarbij de oude regeringspartijen verloren, maar niet voldoende om helemaal niet meer mee te tellen. Een centrale rol speelt DS'70, een partij met een nog niet te duidelijk program waarin linkse en rechtse elementen voorkomen. De marges van een democratische politiek zijn zeer smal. Terwille van de kiezer zijn ze groter voorgesteld dan ze zijn. Terwille van de burger moet men ze — zo ongemerkt mogelijk — weer zien te verkleinen. Want werkbare meerderheden ontstaan alleen als alle partijen bereid zijn om water in de wijn te doen. En laten we eerlijk zijn: zo groot zijn de verschillen tussen progressieve christenen, christelijke progressieven, democratisch socialist, democratisch socialist '70 en democraten '66 nu ook weer niet.

JAN HAASBROEK

CARTOONS

Dokter, soldaat Keuversma van de camouflage afdeling meldt zich...

Om nog meer ruimte te krijgen heeft de architect het toilet buiten laten bouwen.

